Хвороба, як зниження адаптаційної реактивності організму.

Хвороба виникає тоді, коли людина стикається з надзвичайними умовами зовнішнього середовища і це призводить до порушення захисно-компенсаторних механізмів і до виникнення хвороби. Отже, основною ознакою здоров'я є висока ступінь пристосування організму до мінливих зовнішніх умов.

У виникненні хвороби значну роль відіграє не тільки чинник, який викликає хворобу, але і стан самого організму, реакція його нервоворегулювального апарату на різні подразники.

Словом (другою сигнальною системою) можна спричинити людині надзвичайно хворобливе подразнення яке призведе до погіршення стану здоров'я, і в той же час слово дає людині надію на вилікування і на покращення загального стану.

Зміна реактивності організму має надзвичайно важливе значення у виникненні хвороби. Той самий подразник у однієї людини може викликати хворобу, а в іншої – ні. Навіть інфекційний збудник, який потрапив в організм не у всіх людей може призвести до виникнення захворювання.

Наука про хвороби називається **патологією**. Вона вивчає причини і механізми виникнення хвороб, розлади кровообігу, процеси запалення, пухлини, а також зміни які розвиваються в окремих органах при тих чи інших захворюваннях.

Найчастіше під час хвороби спостерігається одночасні зміни як у функції так і в будові тканин органів, але не завжди зміни якої-небудь функції, або навіть зміни в органах треба вважати хворобою. Наприклад не завжди кашель або блювання є ознакою хвороби. Так, під час потрапляння чужорідного тіла в дихальні шляхи або в шлунок, завдяки кашлю або блюванню організм звільнюється від стороннього предмета. Таким чином, в даному випадку кашель і блювання є захисно-пристосувальною реакцією організму, яка оберігає організм від виникнення хвороби.

Неправильно вважати хворими людей, які скаржаться на ті чи інші хворобливі стани. Тому встановити межу між здоровим і хворобливим станом організму важко. Завдяки регуляторним пристосувальним реакціям організму хвороба часто розвивається поступово і точно встановити момент переходу нормального стану в стан хвороби неможливо. Цей прихований період може тривати довго і його називають **граничним станом** (стан між здоров'ям і хворобою).

Хвороба – це порушення життєдіяльності організму під впливом надзвичайних подразників зовнішнього і внутрішнього середовища, яке характеризуються зниженням пристосувальної реакції організму з одночасною мобілізацією компенсаторно-пристосовних механізмів.

Наука яка вивчає причини хвороби називається **етіологією**. Причини хвороби пов'язані з умовами зовнішнього середовища називаються зовнішніми (екзогенними), а причини які виникають в самому організмі в результаті особливих властивостей називаються внутрішніми (ендогенними). Екзогенні і ендогенні причини взаємопов'язані.

Зовнішніми етіологічними чинниками хвороби є механічна, фізична, хімічна, біологічна, аліментарна та соціальна причини.

До **механічних** причин відносяться всі механічні травми (забиття, поранення, переломи кісток вивихи, розтяги та розриви тканин, струс мозку, травматичний токсикоз). Коли пошкоджуються життєво-важливі органи може наступити смерть; у разі пошкодженні кровоносних судин можуть виникнути смертельні кровотечі, у разі пошкодження нервів – паралічі. Через ушкоджену шкіру може проникнути інфекція. Найбільш важливими ускладненнями травми є виникнення травматичного шоку.

Фізичною причиною хвороби є дія на організм людини високих та низьких температур, електричного струму, ультразвуку, вібрації, прискорення, невагомості, високого атмосферного тиску, ультрафіолетових та іонізуючих променів.

Хімічною причиною хвороби є вплив на організм людини їдких лугів, кислот, отрут − гемолітичних, гепатотропних і нейротропних, блокаторів ферментів (KCN). Отруєння хімічними речовинами виникають в організмі людини різні зміни в залежності від кількості і

шляху введення отрут. Велику групу отрут представляють лікарські речовини, які мають на організм людини як місцеву так і загальну дію.

Біологічною причиною хвороби є живі збудники – макроорганізми (глисти, кліщі), мікроорганізми (мікроби), віруси тощо.

В розвитку захворювань важливе значення мають сприятливі **умови**: застуда, голод, перевтома, погані соціальні умови, а також зниження імунітету. Під умовами розуміють чинники, які самі по собі не спроможні спричинити конкретну хворобу, але впливають на її початок, перебіг і закінчення. Коли на організм діє причина, то хвороба може виникнути і за наявності і за відсутності деяких умов. Наприклад, найчастіше причиною запалення легень є пневмокок. Як правило, хвороба починається на тлі застуди, яка знижує опірність до цього збудника, але якщо пневмокок дуже вірулентний, то він може спричинити запалення і без попередньої застуди. Недостатнє або неповноцінне харчування спричиняє такі хвороби як туберкульоз, анемію та ін. Відсутність або недостача вітамінів призводить до авітамінозу. Важка виснажлива праця, антисанітарія, голод, безробіття, погані квартирні умови також можуть призводити до росту захворюваності.

Кожну хворобу характеризують ознаки (**симптоми**). Розрізняють суб'єктивні та об'єктивні ознаки. Суб'єктивними симптомами є головний біль, головокружіння, болі в ділянці серця, живота, нудота і т.д. Симптоми, які виявляють під час обстеження хворого називають об'єктивними (набряки, збільшення печінки, підвищення артеріального тиску, хрипи в легенях, шуми в серці тощо). Хворобі властиве поєднання загальних (неспецифічних) і специфічних ознак. Неспецифічні реакції формуються в процесі еволюції як універсальні компенсаторно-пристосовні механізми і передаються спадково. Вони стереотипно вмикаються на будь-яке пошкодження і до них належать шок, стрес, гарячка тощо. Специфічними проявами вважають ті, що властиві саме конкретній хворобі, наприклад гіперглікемія властива цукровому діабету.

Синдром хвороби – це декілька ознак об'єднаних одним патогенезом – синдром гострого живота, синдром виразкової хвороби, синдром гострої крововтрати.

Патогенезом (*pathos* − страждання, *genesis* − походження) називають вчення про механізми розвитку і завершення хвороби. Щоб мати уявлення про патологічний процес в організмі, важливо знати не тільки причину виникнення хвороби, а й те, яким чином хворобливий чинник потрапляє в організм і як виникають різні хворобливі явища. Поштовхом, що запускає всі подальші механізми формування хвороби, є **пошкодження.** Залежно від природи, сили і тривалості дії етіологічного чинника воно може проявитися на різних рівнях: молекулярному, біохімічному, клітинному й органному. Патогенетичні механізми починають функціонувати в той самий момент, коли організм зазнав дії патогенного чинника, тому часто буває неможливо провести межу, яка б відділяла етіологію від патогенезу.

Після того, як виникло пошкодження, починаються події, які йдуть одна за одною і складають єдиний патогенетичний ланцюг.

Етіологія хвороби може бути однаковою, а патогенез різним. Наприклад: туберкульозна паличка потрапивши в організм в одної людини призведе до виникнення туберкульозу легень, а в іншої – кісток, ще в іншої – суглобів. Бронхіальну астму можуть викликати різні причини (інфекція, алерген), а патогенез завжди такий самий: спазм гладкої мускулатури, закладеної в дрібних бронхах.

У розвитку (перебігу) хвороби розрізняють такі чотири **періоди**:

1) прихований (латентний);
2) продромальний (період передвісників);
3) період розпалу (виражених клінічний ознак хвороби);
4) завершальний (реконвалесцентний, видужання).

Початком хвороби вважають момент потрапляння в організм хвороботворного агента. Завдяки захисно-пристосувальним функціям організму проходить деякий період поки почнуть проявлятися хворобливі ознаки. В цей час людина відчуває себе здоровою і веде нормальний спосіб життя. **Прихований** період може тривати декілька годин, днів, місяців і навіть років. У разі інфекційних хвороб цей період називають інкубаційним.

Продромальним називають період з моменту появи перших ознак до виникнення яскраво виражених симптомів. Цей період найчастіше буває коротким.

Період клінічних ознак характеризується яскраво вираженими симптомами характерними для даного захворювання.

Закінчується хвороба або **видужанням**, або переходом в іншу хворобу, інколи смертю.

Хвороби можуть протікати гостро і хронічно. Під час гострого перебігу хвороба виникає раптово, протікає швидко і часто закінчується повним вилікуванням. Хронічні захворювання протікають повільно, немає яскраво виражених ознак, періоди загострення (рецидиви) міняються періодами затихання (ремісіями).

Хронічні захворювання завжди лікувати важче. Шкідливі чинники зовнішнього середовища приводять до їх загострення. Класифікація внутрішніх захворювань визначається походженням (етіологією) і місцем ураження (локалізацією). За етіологічною ознакою внутрішні хвороби діляться на захворювання викликані мікробами: тиф, туберкульоз, скарлатина; а також на хвороби немікробного походження. За місцем ураження розділяють хвороби органів дихання, кровообігу, травлення, сечовиділення і т.д.

В окрему групу виділяють хвороби, які виникають під час порушення обміну речовин, отруєння.

Під час кожної хвороби в процес втягується весь організм, тому ще 200 років назад лікарі вважали, що треба лікувати не хворобу, а хворого і до кожної хворої людини треба підходити індивідуально.